ІСТОРІЯ МОВИ

УДК 811.161.2'35:003.349.1:929Сімович **Т. А. Космеда, Є. І. Пересада**

ЛАТИНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРАФІКИ В НАУКОВІЙ РЕЦЕПЦІЇ ВАСИЛЯ СІМОВИЧА

Досліджено спадщину В. Сімовича у вимірах історіографії, спроєктованої на проблематику української лінгвографії. Систематизовано погляди вченого на латинізацію вітчизняного письма. Продемонстровано, що В. Сімович розмежовував ідею заміни кирилиці латиницею та потребу в унормованій латинській транскрипції для бібліографійних, наукових і міжнародних комунікативних потреб. Учений обґрунтовував фонологійну мотивованість графічної системи, її простоту та здатність зберігати самобутній образ української мови. Міркування В. Сімовича мають історіографійне й теоретичне значення для сучасної лінгвографії у фокусі принципу націєцентризму.

Ключові слова: *лінгвографія, В. Сімович, латинізація, українська мова, графічний образ, транскрипція.*

Kosmeda T., & Peresada Ye. Latinization of the Ukrainian Script in the Scholarly Reception of Vasyl Simovych. *The article focuses on the analysis of the Ukrainian linguography historiography through the scholarly legacy of Vasyl Simovych, whose works on writing, orthography, transcription, and the Latin script constitute an important but insufficiently systematized component of the Ukrainian linguistic thought. The relevance of the study is determined by the renewed scholarly interest in the written form of language, graphic identity, transliteration practices, and the historical arguments surrounding the possible use of the Latin script for Ukrainian. The purpose of the article is to systematize V. Simovych's views on the Latinization of Ukrainian writing and to determine their significance for the development of the Ukrainian linguography. The objectives are to outline the linguographic context of his ideas; to analyze the studies "Latynka dlia nashoi bibliohrafii", "Yosef Yirechek i ukrainska mova", and "Systema ukrainskoi latynytsi"; to identify the principles proposed by the scholar for a practical Ukrainian Latin transcription; and to clarify the relationship between linguistic, national and cultural arguments in his interpretation of alphabet reform. In the study there have been used historiographic, descriptive, interpretive, contextual, and comparative methods. V. Simovych consistently distinguished between replacing the traditional Cyrillic alphabet and creating a standardized Latin-based system for special practical purposes. He rejected externally imposed alphabet replacement, especially when it could facilitate assimilation,*

CC BY NC

https://doi.org/10.34142/23127546.2026.65.01

yet considered a unified Latin transcription necessary for bibliography, scholarship, official documentation, and international communication. His preferred model was based on phonological adequacy, one-to-one correspondence between sound and graphic sign where practicable, simplicity, consistency, compatibility with Slavic Latin-script traditions, and preservation of the recognizable graphic image of Ukrainian. V. Simovych's interpretation of the Jireček project also demonstrates that alphabet choice cannot be reduced to technical orthography: it interacts with language autonomy, cultural memory, identity, and language policy. The conclusions substantiate the importance of V. Simovych's works for reconstructing the Ukrainian linguography historiography and understanding present-day discussions of the Latin-script representation of Ukrainian.

Keywords: *linguography, graphemics, Latin script, Latinization, the Ukrainian-language, Vasyl Simovych, orthography, transcription.*

Вступ

Актуальність концептуалізації лінгвографійного знання на сучасному етапі розвитку мовознавства зумовлена потребою чіткої диференціації та уніфікації його метамови, оскільки в науковому обігу побутують синонімні номінації – "лінгвографія", "графічна лінгвістика" та "граматологія" (див.: Пересада, 2025). Проблемність цього питання полягає в тривалому домінуванні фоноцентричного підходу, через який графічні засоби мови трактували як вторинний, суто технічний додаток до фонетики, що призвело до фрагментарності теоретичного осмислення писемної форми мови та її знакових систем (див.: Пересада, 2025). Розв'язання цієї теоретичної проблеми неможливе без системного історіографійного аналізу, адже сучасне розуміння предметного поля лінгвографії, що охоплює і графеміку (дослідження графем як абстрактних одиниць), і графетику (вивчення конкретних графічних виявів знаків), безпосередньо виникає з дискусій минулого про культурну, прагматичну й ідентифікаційну функції письма. Саме тому виникає гостра потреба звернутися до витоків формування вітчизняної графічної теорії та здійснити історіографійне переосмислення наукової спадщини тих мовознавців, які закладали її підвалини.

Українська лінгвографія нині активно формує власний понятєво-термінологійний апарат. Важливими для цього процесу стали дослідження Лілії Соболь щодо семантизації графем і прагматики графічних засобів української мови (див.: Соболь, 2017), а також обґрунтування зіставної лінгвографії як окремого аспекту вивчення

латиниці та її видозмін у таких лінгвокультурах, як українська, німецька й англійська в дисертаційному дослідженні Єлизавети Пересади (див.: Пересада, 2025). 2020 року вийшла у світ праця Тетяни Космеди «"Дух" літери, або буква – першоелемент лінгвокультури» (Космеда, 2020). На цьому тлі особливої ваги набуває реконструкція історії української лінгвографійної думки, оскільки чимало положень, що сьогодні осмислюються в межах нової наукової парадигми, були сформульовані українськими мовознавцями значно раніше.

Одним із головних питань сучасної лінгвографії та історії української графіки є проблема співвідношення кириличної традиції та латинської графіки. Дискусії про латинізацію українського письма неодноразово активізувалися в різні історичні періоди й виходили далеко за межі суто технічної проблеми передавання звуків. Вони стосувалися правописної норми, культурної орієнтації, національної ідентичності, політики асиміляції, бібліографійної репрезентації та міжнародної комунікації. Дослідження цієї проблеми в XIX столітті здійснювали Маркіян Шашкевич (див.: Шашкевич, 1965) й Іван Франко (див.: Франко, 1986), у XX ст. – Іван Огієнко (див.: Огієнко, 1995), Леонід Булаховський (див.: Булаховський, 1975), Василь Німчук (див.: Німчук, 1985), Ірина Фаріон (див.: Фаріон, 2011). Проте чимало праць, що присвячені латинізації української мови, належать Василю Сімовичу. Однак до цього часу не підготовано ґрунтовної історіографії української лінгвографії, що проєктується і на спроби латинізації української мови з урахуванням поглядів В. Сімовича. Наукова *новизна* цього дослідження полягає в тому, що в ньому *вперше* експліковано лінгвографійну концепцію В. Сімовича *крізь призму принципу україноцентризму*. Системне узагальнення поглядів ученого на інтерпретацію *графічного образу української мови* та *можливості латинізації її письма* демонструє, що реформування графіки учений розглядав не як космополітичний крок, а як засіб утвердження мовної самобутності в європейському культурному просторі, що суттєво збагачує історіографію вітчизняної граматології.

Об'єкт цієї студії – наукова спадщина Василя Сімовича в контексті формування історіографії та метамови української лінгвографії, а *предмет* – теоретичні погляди й концептуальні міркування В. Сімовича щодо латинізації українського письма й унормування графічного образу української мови.

Мета наукової розвідки – історіографійна репрезентація лінгвографійної концепції В. Сімовича та визначення окреслених ученим стратегійних завдань у контексті розвитку вітчизняної лінгвографії. Для реалізації мети поставлено такі завдання: (1) окреслити теоретичний контекст лінгвографічної проблематики; (2) проаналізувати аргументацію вченого щодо практичної латинської транскрипції; (3) схарактеризувати його оцінку проєкту Й. Їречка; (4) узагальнити принципи української латиниці, сформульовані В. Сімовичем; (5) визначити співвідношення лінгвістичних і соціокультурних чинників у його концепції.

Дослідницьким матеріалом слугують конкретні праці В. Сімовича, зокрема «Латинка для нашої бібліографії» (1927), «Йосеф Їречек і українська мова» (1930–1932) та «Система української латиниці» (1934). Сукупний аналіз цих текстів дає змогу простежити еволюцію позиції дослідника – від практичних завдань бібліографійної транскрипції до ширшого осмислення графіки як чинника мовної самостійності та національно-культурної ідентичності.

Методи дослідження

Методологійну основу статті становить історіографійний підхід, що ґрунтується на принципі україноцентризму й передбачає розгляд наукових поглядів ученого в контексті розвитку українського мовознавства та суспільно-політичних обставин відповідної доби.

Для розв'язання поставлених завдань застосовано комплекс методів, класифікованих за двома рівнями, зокрема це *загальнонаукові методи*: (1) історіографійний і (2) хронологійний, які використано для відстеження еволюції поглядів В. Сімовича на графічну систему мови в часовому вимірі; (3) метод біографійної реконструкції, що дав змогу реконструювати інтелектуальну біографію мовознавця у взаємозв'язку з тогочасними суспільно-політичними обставинами, викликами полонізації та зросійщення; (4) методи аналізу, синтезу й теоретичного узагальнення застосовано для експлікації засад лінгвографійної концепції вченого й верифікації її значення для сучасного наукового дискурсу, а також (5) описовий метод з елементами інвентаризації та класифікації, який дає змогу систематизувати запропоновані В. Сімовичем графічні відповідники, графемні варіанти й принципи побудови латинської транскрипції. Серед *спеціальних*

лінгвістичних методів актуалізовано (6) контекстуально-герменевтичний і критичний дискурс-аналіз – для інтерпретації авторських оцінок латинізації, зокрема й проєкту Й. Їречка, з урахуванням соціокультурного контексту епохи та проблеми національно-мовної автономії; (7) компаративно-лінгвістичний метод (зіставний аналіз) дав змогу порівняти особливості польської, чеської, хорватської та інших латинографійних традицій, залучених ученим до наукового обігу, й визначити лінгвістичні критерії, за якими він оцінював їхню придатність чи неприйнятність для української мови.

Виклад основного матеріалу

Лінгвографійний вимір наукової спадщини В. Сімовича не обмежується питанням вибору абетки. У його працях простежується системне зацікавлення співвідношенням звука і графеми, фонологійними основами правопису, нормалізацією письма й культурно-політичними наслідками графічних реформ. Показовими є вже самі назви його розвідок: «Правописні системи М. Драгоманова», «Українська мова і правопис», «Фонологія і правопис», «Літери і політика», «Кулішева мова і кулішівка». У такому контексті праці про латиницю становлять не периферійний епізод, а логічну частину ширшої концепції письма.

У розвідці «Латинка для нашої бібліографії» В. Сімович виходить із практичної потреби уніфікувати латинську передачу українських імен і назв. Уже на початку праці він наголошує: «Справа латинської абетки для нашого письменства – річ не нова й має свою історію і досить поважну літературу» (Сімович, 2005а: 69). Водночас для бібліографії ця проблема, на його переконання, не може залишатися дискусійною, адже «…українська бібліографія у своєму власному інтересі мусить уже мати якийсь устаткований спосіб передавати ймена авторів і заголовки книжок латинкою, мусить уже тепер мати латинські значки для транскрипції…» (там само). Отже, вихідним пунктом його концепції є не вимога заміни кирилиці, а потреба виробити стабільний інструмент міжнародної бібліографійної репрезентації українського матеріалу.

В. Сімович слушно наголошує на тому, що немає української транскрипції, яка базувалася б на єдиній системі, називаючи принципи української транскрипції *хаосом*. Учений пов'язує графічну уніфікацію з упізнаваністю українського походження тексту й закликає

українців до лінгвопатріотизму: «…коли ми самі не подбаємо про те, щоб українські книжки виходили в латинській транскрипції як не зовсім українські, то принаймні такими, *щоб одразу з написання було видно, що вона українська* <…> І ясно, що чим швидше ми це зробимо, то тим і хаосові швидше прийде кінець» (Сімович, 2005а: 70–71). Для В. Сімовича латинська транскрипція, таким чином, має бути не механічним пристосуванням до чужої орфографії, а системою, за якою можна відразу розпізнати українську мову. У цьому виявляється лінгвокультурний компонент його підходу: графічна форма постає засобом збереження мовної ідентичності.

Аналізуючи попередні практики, В. Сімович фіксує використання польської (XVI ст.), чеської (1959 р.), угорської (1939 р.), румунської (1927 р.) та комбінованих систем (згадуючи Костянтина Лоського, Максима Яремченка, Сергія Пилипенка, Майка Йогансена). Серед них найбільш продуктивною він уважає *чесько-хорватську латинку*, оскільки її використовувало Наукове Товариство імені Т. Шевченка у Львові. Учений наголошує, що «…ця система дійсно дуже проста, практична й найважніше – її прийняли й ті слов'янські народи, що пишуть кирилицею <…> Крім того, й лінгвістика користується виключно цією системою для слов'янських мов узагалі, лишаючи тільки для польської мови її історичний правопис» (Сімович, 2005а: 71–72). Отже, вибір графічної бази учений мотивує одночасно структурною придатністю, слов'янською традицією та міжнародною науковою практикою.

В. Сімович виокремлює три найбільші проблеми, які слід ураховувати під час укладання транскрипції: (1) щодо українських звуків *и*, *л*, яких не має ні чеська, ні хорватська мови – для передавання голосного *и* учений пропонує використовувати латинську літеру *y*, характерну також для польської графічної системи, пор.: *nywa (нива), ryba (риба)*. Водночас для позначення українського *л* дослідник уважає достатнім використання латинської літери *l*, відкидаючи необхідність запозичення польської графеми *ł*, пор.: *lan (лан), ledwe (ледве)*; (2) для шиплячих *ж, ш та ч*, на його думку, можна прийняти чеські *ž, š, č*, а для *щ – šč*, африкати *дз* і *дж* він рекомендує позначки *dz* і *dž*. На цих трьох звуках, як переконаний В. Сімович, можна обмежити використання чеського «гачка», напр.: *šyja (шия), žaba (жаба), čoven (човен), ščadyty (щадити), džerelo (джерело)*; зокрема для означення

м'якшення (д, *т, з, с, дз, ц, л, н*) учений рекомендує використовувати хорватський спосіб і писати риску, оскільки в хорватській мові немає м'якого знака чи йотованих голосних для позначення м'якості, а замість цього використовуються окремі літери для специфічних м'яких (палатальних) звуків, напр.: *đilo (діло)*; (3) дослідник наголошує, що слід використовувати суто фонетичні написання, тобто відповідно до правил української вимови. Ідеться про *в* та *й – віў (вів)* чи *krai (край)*, а *в* слід передавати через *v, й* – через *j*. Латинське *j* завжди використовуватиметься для позначення *я, ю, є, ї* та *йо*.

Важливо, що окремі рішення В. Сімович оцінює не ізольовано, а за критеріями системності, економності й відповідності українській вимові. Тому його практична модель має характер не довільного набору латинських відповідників, а спроби побудувати цілісну графічну систему. Дослідник запропонував українську абетку з латинською транскрипцією, пор.:

а – a	й – j	т – t
б – b	і – i	у – u
в – v	ї – ji, ` i	ф – f
г – h	к – k	х – ch
ґ – g	л – l	ц – c
д – d	м – m	ч – č
е – e	н – n	ш – š
є – je, ` e	о – o	щ – šu
ж – ž	п – p	ю – ju, ` u
з – z	р – r	я – ja, ` a
и – y	с – s	ь – `

Особливе місце в історії спроб латинізації української мови посідає діяльність чеського мовознавця й політичного діяча Йосефа Їречека (1825–1889), ім'я якого пов'язане з «азбучною завірюхою» в Галичині. Ідеться про ініційовану австрійським урядом правописну реформу 1859 року, що передбачала запровадження латинської графіки в українському шкільництві. Розроблення відповідного проєкту було доручено Й. Їречеку, який обіймав посаду урядовця Міністерства освіти у Відні. Під час підготовки реформи цей дослідник

вивчав українську мову, опрацьовував відповідну наукову літературу та прагнув обґрунтувати доцільність переходу на латинську графічну систему. Запропонована реформа спричинила гостру суспільно-політичну й мовознавчу дискусію, у межах якої сформувалися різні погляди на перспективи використання українського письма. Поряд із прихильниками збереження традиційної кириличної графіки були й ті, хто допускав можливість паралельного використання кирилиці й латиниці. Масштабність і гостроту тогочасного протистояння відображають і назви цього явища: Ом. Огоновський назвав велику «азбучну завірюху» «азбучною тяганиною», а Іван Франко – «азбучною війною». Питання азбучної революції, на думку В. Сімовича, – це питання, що торкаються «загально-національно-політичних інтересів українського народу в Галичині» (Сімович, 2005b: 78). Азбучну завірюху висвітлив Яків Головацький в німецькомовній праці «Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage in Galizien» (укр. «Рутенське (українське) мовне та правописне питання в Галичині») (Львів, 1861) та І. Франко в розвідці «Азбучна війна в Галичині» (1913). Отже, проблема латинізації виходила за межі суто лінгвістичної дискусії, що зумовило її національно-культурне й політичне значення.

В. Сімович акцентує на тому, що проєкт Й. Їречека, попри його наукове обґрунтування, був сприйнятий значною частиною галицького українства як нав'язана ззовні реформа, що загрожувала усталеним писемним традиціям. Українську латиницю Й. Їречека не схвалювали, а його називали «зеленою жабою» (Сімович, 2005b: 86). Учений прагне уникнути однобічної оцінки діяльності чеського реформатора. Зокрема, він звертає увагу на прагнення австрійської влади «…спинити розлив російщини по Галичині» (Сімович, 2005b: 83), що засвідчує політичну зумовленість спроб реформування українського письма. Як зазначає В. Сімович, Й. Їречек усвідомлював, що «…з буквами зв'язані в українців певні церковні традиції й, як католик-фанатик, боявся, з церковного погляду, непорозумінь і зайвих комплікацій» (Сімович, 2005b: 84). Серед активних противників латинізації В. Сімович називає Я. Головацького, позицію якого характеризує в контексті тогочасного русофільського руху. Водночас мовознавець звертає увагу на суперечності між поглядами Й. Їречека та Я. Головацького, що відображали ширше протистояння різних підходів до визначення перспектив розвитку української писемної

традиції. Учений актуалізує проблему мовної самобутності українців і небезпеки асиміляційних впливів. На його переконання, протидія зросійщенню має ґрунтуватися насамперед на усвідомленні самостійного статусу української мови. Саме тому дослідник наголошує на необхідності мати «…ясний погляд на суть української мови, яка сама для себе самостійна слов'янська мова, така як чеська, польська і т. д.» (Сімович, 2005b: 92). У цьому твердженні виразно простежується принципова для лінгвографійної концепції вченого ідея: питання вибору й реформування графічної системи необхідно розглядати крізь призму самобутності української мови, її історичного розвитку й національно-культурної значущості.

Розглядаючи проєкт Й. Їречка, В. Сімович відтворює ситуацію, у якій графічна реформа стала частиною ширшого політичного й культурного конфлікту. Запровадження латиниці сприймалося значною частиною галицьких українців як зовнішнє втручання, а сама абетка – як символічно пов'язана із церковною традицією, мовною самобутністю та загрозою асиміляції (Сімович, 2005b: 73–121). Разом із тим оцінка В. Сімовича не є спрощено негативною. Він визнає раціональні елементи Їречкового підходу, зокрема прагнення спиратися на звукову систему української мови й усунути графічні елементи, що не відповідають її структурі. Методологійно важливою є сформульована ним теза: «Кожна мова має свою власну звукову систему, свою власну граматику – вона мусить мати і свій власний правопис. Не можна, щоб одна мова просто запозичала від другої правопис, навіть і тоді ні, коли ці мови між собою близькі» (Сімович, 2005b: 94). Цей принцип переводить дискусію з площини вибору конкретних знаків у площину мовної автономії: графічна й орфографійна система повинна випливати з внутрішньої організації самої української мови.

Позитивно оцінюючи окремі конструктивні принципи проєкту Й. Їречка, В. Сімович звертає увагу на фонологійну послідовність: одному звукові, наскільки це можливо, має відповідати один знак; графіка повинна виходити із сучасної будови української мови; спосіб позначення палаталізації має бути уніфікованим. Водночас він критикує елементи, що порушують системність, і характеризує Їречкову латиницю як компроміс між фонетичним та етимологійним принципами (Сімович, 2005b: 108). Отже, його оцінка базується насамперед

на лінгвістичних критеріях, хоча культурно-політичний контекст залишається невіддільним від загальної аргументації.

Особливе значення, як переконаний В. Сімович, має розмежування сутності мови й форми її графічного запису. Він наголошує, що «…суть мови не в азбуці, не в буквах, а в зовсім иншому, в її звучні…» (Сімович, 2005b: 92). Водночас дослідник визнає потужний символічний ресурс письма. У контексті галицької «азбучної завірюхи» це протиріччя особливо виразне: з одного боку, правопис для нього є передусім лінгвістичною проблемою, пор.: «Правопис – це виключно лінґвістична справа…» (Сімович, 2005b: 118), з другого – насильницька зміна графіки має політичний та ідентифікаційний зміст. Саме тому технічно прийнятна система може бути соціально непридатною, якщо її впроваджують як інструмент зовнішнього культурного впливу.

У розвідці «Система української латиниці» В. Сімович стисло підсумовує власні міркування. Він визнає складність повного переходу українського письменства на латинську абетку: «…перехід на латинську азбуку річ складна й нелегка (традиція, звичка, емоціональні аргументи, національні, справа просвіти народу чи грамотности й т. д.)» (Сімович, 2005c: 179). Водночас учений обстоює «…велику потребу мати свою власну систему одної української латиниці, якою можна б користуватися побіч теперішньої української абетки, збудованої на кирилиці» (Сімович, 2005c: 179). Серед мотивів такого паралельного використання він називає «…збереження скрізь, у всіх мовах, одного графічного образу українського автора – в наукових чи літературних творах, урядових документах; наукові цілі; можливість ближчого контакту зі світом латинської азбуки; бібліографічні цілі; така система зберігає оригінальне обличчя української мови, не покалічене, як досі скрізь його бачимо і т. д.» (Сімович, 2005c: 179), а також можливість ближчого контакту зі світом латинської абетки. Науковець наголошує, що може існувати кілька українських систем латиниці (польська, чеська, угорська, німецька, румунська та ін.), оскільки «…графічний образ українця, відповідно до транскрипції, матиме багато відмін, в яких може себе й не пізнати» (Сімович, 2005c: 179). Сформульовані В. Сімовичем вимоги до такої системи можна узагальнити на основі кількох взаємопов'язаних принципів. Латиниця повинна функціювати, але вона повинна бути «…нескладна,

проста, без зайвих комбінацій і новизни…»; «…не повинна відходити від систем латиниці слов'янських народів…», щоб у ній були виразними самостійні фонеми української мови; повинна «…уникати перебільшеної фонетизації…» та «…відповідати законам фонології», і водночас «…мати свої закони для чужих слів» (див.: Сімович, 2005c: 180). Отже, йдеться не про довільну транслітерацію, а про системну модель, засновану на фонологійній структурі української мови й зіставленні зі слов'янськими латинографійними традиціями.

Ці положення демонструють, що В. Сімович фактично працював із кількома рівнями графічного нормування. На *фонемно-графемному рівні* його цікавить адекватність відповідників; на *орфографійному* – послідовність правил; на *прикладному* – бібліографія, документи й наукова комунікація; на *соціокультурному* – збереження впізнаваності української мови; на *мовнополітичному* – недопущення використання графічної реформи як засобу асиміляції. Така багаторівневість дає підстави розглядати його спадщину як важливий етап становлення української лінгвографії.

Показово, що позиція вченого не вкладається в бінарну схему «за» або «проти» латиниці. У контексті насильницького реформування письма він формулює різко негативну оцінку: «…з латиницею пропаде й дух українського народу й віра…», називаючи таке запровадження актом «…ворожим для української нації, актом накиненим, придуманим чужими…» (Сімович, 2005b: 110). Ці слова слід інтерпретувати в конкретному історико-політичному контексті аналізованої ним реформи, а не як заперечення використання латинської графіки загалом. Адже в інших працях В. Сімович послідовно обґрунтовує функційну необхідність української латинки для бібліографії, науки, документів і міжнародної комунікації. Саме це розмежування між заміною традиційної графіки та спеціалізованим паралельним уживанням латинки є ключовим для реконструкції його концепції.

У сучасній лінгвографійній перспективі актуальними залишаються щонайменше три ідеї В. Сімовича. Перша – вимога системності: окремі транслітераційні рішення мають бути частиною узгодженої моделі. Друга – вимога мовної автономності: графічна система повинна відображати структуру української мови, а не копіювати чужу орфографію. Третя – вимога впізнаваності: латинографійне представлення не повинно стирати національно-мовну специфіку. Ці принципи

безпосередньо корелюють із сучасними дослідженнями семантики й прагматики графем та зіставної лінгвографії (див. про це: Космеда, & Соболь, 2018; Пересада, 2025).

Отже, звернення до спадщини В. Сімовича дає змогу доповнити історіографію української лінгвографії конкретним авторським концептом, у якому графіка розглядається як структурна, практична й культурно значуща система. Його праці засвідчують, що українська наука першої половини ХХ ст. уже виробляла аргументи, релевантні для сучасних дискусій про транслітерацію, латинізацію, графічну норму й мовну ідентичність.

Здійснене системне узагальнення поглядів В. Сімовича на інтерпретацію графічного образу української мови й можливості латинізації її письма продемонструвало, що реформування графіки розглядалося не як космополітичний крок, а як засіб утвердження мовної самобутності в європейському культурному просторі, що суттєво збагачує історіографію вітчизняної граматології.

Висновки

Проведений аналіз засвідчує, що наукова спадщина В. Сімовича є важливим джерелом для формування повної історіографії української лінгвографії. Його праці про латиницю становлять послідовний комплекс, у якому практична проблема бібліографійної транскрипції поступово розгортається в теоретичне осмислення принципів графічної системи та її зв'язку з мовною самостійністю у вимірах націєцентризму.

У «Латинці для нашої бібліографії» вчений обґрунтував необхідність єдиної системи латинської передачі українських назв і запропонував конкретні графічні відповідники. У праці «Йосеф Їречек і українська мова» він показав, що графічна реформа повинна оцінюватися одночасно за лінгвістичними й соціокультурними критеріями: фонологійна раціональність системи не усуває питання про спосіб її впровадження, політичний контекст і ризики асиміляції. У «Системі української латиниці» сформульовано узагальнені вимоги до української латинки – це простота, послідовність, фонологійна вмотивованість, орієнтація на слов'янський латинографійний досвід і збереження самобутнього графічного образу української мови.

В. Сімович однозначно не підтримував заміну традиційної кирилиці латиницею, проте не заперечував функційного використання української латинки для бібліографійних, наукових, документальних і міжнародних потреб. Така позиція демонструє необхідність розмежовувати латинізацію як зміну базової системи письма й латинографійну репрезентацію як прикладний інструмент.

Перспективу досліджень убачаємо в системному опрацюванні всього корпусу правописних і графічних праць В. Сімовича, зіставленні його концепції з поглядами інших українських мовознавців XIX–XX ст., а також у реконструкції ширшої історії української лінгвографії з урахуванням взаємодії графіки, фонології, прагматики й мовної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Булаховський**, Л. А. (1975). *Лінгвографія. Загальне мовознавство.* (Т. 1). Київ: Наукова думка. 2. **Космеда**, Т. (2020). *«Дух» літери, або буква – першоелемент лінгвокультури: відкрита лекція.* Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня "Рута"». 3. **Космеда**, Т., & Соболь, Л. (2018). Сучасна українська лінгвографія: термінологічне поле. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 6, 61–71. 4. **Німчук**, В. (1985). *Мовознавство на Україні у XIV–XVII ст.* Київ: Наукова думка. 5. **Огієнко**, І. І. (1995). *Історія української літературної мови.* Київ. 6. **Пересада**, Є. І. (2025). Зіставна лінгвографія: латиниця та її видозміни, семантико-прагматичне навантаження назв літер (на матеріалі української, німецької, англійської мов). (Дис. … доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія). Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса. 7. **Сімович**, В. (2005a). *Латинка для нашої бібліографії. У В. Сімович, Праці у двох томах. Мовознавство.* (Т. 1, с. 69–73). Чернівці: Книги – ХХІ. (Оригінал опубліковано 1927 р.). 8. **Сімович**, В. (2005b). *Йосеф Їречек і українська мова. У В. Сімович, Праці у двох томах. Мовознавство.* (Т. 1, с. 73–121). Чернівці: Книги – ХХІ. (Оригінал написано 1930–1932 рр.). 9. **Сімович**, В. (2005c). *Система української латиниці. У В. Сімович, Праці у двох томах. Мовознавство.* (Т. 1, с. 179–180). Чернівці: Книги – ХХІ. (Оригінал опубліковано 1934 р.). 10. **Соболь**, Л. І. (2017). Явище семантизації графем української лінгвокультури та їхня прагматика. (Автореф. дис. … канд. філол. наук). Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. 11. **Фаріон**, І. Д. (2011). *Мовна краса і сила: Суспільно-креативна роль української мови в XI–середині XIX ст.* Львів: Вид-во Львів. нац. ун-ту «Львівська політехніка».12. **Франко**, І. Я. (1986). *Азбучна війна в Галичині 1859 р. Франко І. Зібрання творів у 50 т.* (Т. 47, с. 549–650). Київ: Наукова думка. 13. **Шашкевич**, М. (1965). *Азбука і абецадло. Письменники Західної України 30– 50-х років XIX ст.* (с. 113–120). Київ : Наукова думка.

REFERENCES

1. **Bulakhovskyi**, L. A. (1975). *Linhvohrafiia. Zahalne movoznavstvo [Linguography. General linguistics]*. (Vol. 1). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 2. **Kosmeda**, T. (2020). *"Dukh" litery, abo bukva – pershoelement linhvokultury: vidkryta lektsiia [The "spirit" of*

the letter, or the letter as a primary element of linguoculture: An open lecture]. Kamianets-Podilskyi: TOV "Drukarnia 'Ruta'" [in Ukrainian]. 3. **Kosmeda**, T., & Sobol, L. (2018). Suchasna ukrainska linhvohrafiia: terminolohichne pole [Modern Ukrainian linguography: Terminological field]. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 6, 61–71 [in Ukrainian]. 4. **Nimchuk**, V. (1985). *Movoznavstvo na Ukraini u XIV–XVII st. [Linguistics in Ukraine in the 14th–17th centuries].* Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 5. **Ohiienko**, I. I. (1995). *Istoriia ukrainskoi literaturnoi movy [History of the Ukrainian literary language].* Kyiv [in Ukrainian]. 6. **Peresada**, Ye. I. (2025). Zistavna linhvohrafiia: latynytsia ta yii vydozminy, semantyko-prahmatychne navantazhennia nazv liter (na materiali ukrainskoi, nimetskoi, anhliiskoi mov) [Comparative linguography: Latin Script and It's transformation, semantic and pragmatic load of letters names (based on the material of Ukrainian, German, and English)]. *PhD thesis.* Vinnytsia: Donetskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stusa [in Ukrainian]. 7. **Simovych**, V. (2005a). Latynka dlia nashoi bibliohrafii [Latin script for our bibliography]. In *V. Simovych, Pratsi u dvokh tomakh. Movoznavstvo – Works in two volumes. Linguistics* (Vol. 1, pp. 69–73). Chernivtsi: Knyhy – XXI. (Original work published 1927) [in Ukrainian]. 8. **Simovych**, V. (2005b). Yosef Yirechek i ukrainska mova [Josef Jireček and the Ukrainian language]. In *V. Simovych, Pratsi u dvokh tomakh. Movoznavstvo – Works in two volumes. Linguistics* (Vol. 1, pp. 73–121). Chernivtsi: Knyhy – XXI. (Original work written 1930–1932) [in Ukrainian]. 9. **Simovych**, V. (2005c). Systema ukrainskoi latynytsi [The system of the Ukrainian Latin script]. In *V. Simovych, Pratsi u dvokh tomakh. Movoznavstvo – Works in two volumes. Linguistics* (Vol. 1, pp. 179–180). Chernivtsi: Knyhy – XXI. (Original work published 1934) [in Ukrainian]. 10. **Sobol**, L. I. (2017). Yavyshche semantyzatsii hrafem ukrainskoi linhvokultury ta yikhnia prahmatyka [Semanticization of graphemes in Ukrainian linguoculture and their pragmatics]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv: Kharkivskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody [in Ukrainian]. 11. **Farion**, I. D. (2011). *Movna krasa i syla: suspilno-kreatyvna rol ukrainskoi movy v XI–seredyni XIX st. [Linguistic beauty and power: The socio-creative role of the Ukrainian language from the 11th to the mid-19th century].* Lviv: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika» [in Ukrainian]. 12. **Franko**, I. Ya. (1986). Azbuchna viina v Halychyni 1859 r. [The alphabet war in Galicia in 1859]. In *Zibrannia tvoriv u 50 t. – Collected works in 50 volumes* (Vol. 47, pp. 549–650). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 13. **Shashkevych**, M. (1965). Azbuka i abetsadlo [The Cyrillic and Latin alphabets]. In *Pysmennyky Zakhidnoi Ukrainy 30–50-kh rokiv XIX st. – Writers of Western Ukraine in the 1830s–1850s* (pp. 113–120). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Космеда Тетяна Анатоліївна – доктор філологічних наук, професор (Україна), професор титулярний (Польща), професор кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури, Донецький національний університет імені Василя Стуса; вул. 600-річчя, 21, м. Вінниця, 21001, Україна.

E-mail: tkosmeda@gmail.com

https://orcid.org/0000-0001-8912-2888

Kosmeda, Tetyana – Doctor of Philology, Full Professor, Professor of the Department of Romano-Germanic Philology and Foreign Literature, Vasyl Stus Donetsk National University; 21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine.

Пересада Єлизавета Ігорівна – доктор філософії з філології, доцент кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури, Донецький національний університет імені Василя Стуса; вул. 600-річчя, 21, м. Вінниця, 21001, Україна.

E-mail: ye.peresada@donnu.edu.ua

https://orcid.org/0000-0001-5444-9426

Peresada, Yelyzaveta – Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor of the Department of Romano-Germanic Philology and Foreign Literature, Vasyl Stus Donetsk National University; 21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine.

Дата першого надходження статті до видання – 14 вересня 2026 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування – 01 жовтня 2026 р.

Дата публікації статті у виданні – 20 листопада 2026 р.

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Космеда Т. А., Пересада Є. І. Латинізація української графіки в науковій рецепції Василя Сімовича. Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2026. Вип. 65. С. 3–17 . DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.65.01

APA: Космеда, Т. А., Пересада Є. І. (2026). Латинізація української графіки в науковій рецепції Василя Сімовича. *Лінгвістичні дослідження, 65,* 3–17, DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.65.01